

บทวิจารณ์ หนังสือเรื่อง “ม(า)นุษย์โรแมนติก”
ของ ธเนศ วงศ์ยานนาวา
Book Review: Manut Romantic (Romantic Human)

พสุธา โกมลมาลย์
Pasutar Kamolmal

ชื่อหนังสือ: หนังสือเรื่อง “ม(า)นุษย์โรแมนติก”
ผู้แต่ง: รองศาสตราจารย์ธเนศ วงศ์ยานนาวา
ผู้จัดพิมพ์: สำนักพิมพ์ศยาม
ปีที่พิมพ์: 2556

หนังสือเรื่อง “ม(า)นุษย์โรแมนติก” ถือได้เป็นหนังสือในกลุ่มสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ตามการจัดกลุ่มข้อมูลทางบรรณานุกรมของห้องสมุดแห่งชาติ แต่หนังสือเล่มดังกล่าวกลับพยายามสะท้อนถึงข้อเสนอและการสร้างการถกเถียงในสาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ที่สะท้อนถึงกรอบและข้อจำกัดของความเป็นวิชา/วินัย (discipline) อันเป็นกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับในการสร้างปริมณฑลของสาขาวิชา รวมทั้งยังแสดงให้เห็นถึงพลังของมานุษยวิทยา ผ่านอำนาจการอธิบายผู้คนจากทัศนะคนใน (insider's view) จนเกิดเป็นคำกล่าวติดตลกในสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งว่า อะไรคือครอบครัวของพวกเขาอินเดียแดงในทวีปอเมริกา คำตอบ

นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Ph.D. Student, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Khon Kaen University

ที่ได้คือ ครอบครัวอินเดียแดงประกอบไปด้วยพ่อแม่ลูกและนักมานุษยวิทยาอเมริกันหนึ่งคน และครั้งเมื่อสังคมชนเผ่าหาได้น้อยลง ดินแดนอย่างปาปัวนิวกินีก็เป็นสวรรค์ของนักมานุษยวิทยา ดังนั้นครอบครัวเดียวของปาปัวนิวกินี ก็ประกอบไปด้วยพ่อแม่ลูกและนักมานุษยวิทยาหนึ่งคน เพียงแต่หลากหลายเชื้อชาติ

ในหนังสือ “ม(า)นุษย์โรมแมนติก” ประกอบไปด้วยบทความหกเรื่อง คือ (1) ม(า)นุษย์โรมแมนติกกับหลากหลายวิธีความคิด: ชาตินี้คงอยู่ด้วยกันไม่ได้ (2) มนุษย์โรมแมนติกกับการบริโภค “ภาพ” เสรี (3) ประวัติศาสตร์และสหวิทยาการ: ชาตินี้เราคงรักกันไม่ได้ (4) อาณาเขตสาธารณะ/ ประชาสังคม และนักมานุษยวิทยากับคนชายขอบ (5) ชาติพันธุ์วรรณาในความเป็นซับซ้อนของนักมานุษยวิทยา: “จริยธรรม” ระหว่างการหาความจริงและการสร้างความจริง และ (6) จาก ‘ประเพณีประดิษฐ์’ สู่อะไรก็ตาม ‘วัฒนธรรมศึกษา’ อาทิ ‘วัฒนธรรมสายตา’ อย่างไรก็ตาม ใจความสำคัญของหนังสือเล่มนี้ในเชิงวิชาการเกือบทั้งหมด ถูกกล่าวถึงไว้ในส่วนของบทที่หนึ่ง ซึ่งตัวของอาจารย์ธเนศเองก็ได้ยอมรับ ตลอดทั้งกล่าวว่าตนเองได้เสนอความสำคัญของหนังสือเล่มนี้ไว้ในส่วนของบทที่หนึ่ง² ที่ว่าด้วย ม(า)นุษย์โรมแมนติกกับหลากหลายวิธีความคิด: ชาตินี้คงอยู่ด้วยกันไม่ได้

ประเด็นหลักประเด็นหนึ่งที่หนังสือเล่มนี้พยายามจะตั้งคำถามก็คือ การทำความเข้าใจความหมาย ความจริง รวมถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยประเด็นการทำความเข้าใจความหมายถูกสะท้อนผ่านเรื่องของการตั้งคำถาม ผ่านเรื่องที่เป็นนามธรรมอย่างเช่น ความ “โรมแมนติก” (ซึ่งเป็นประโยคแรกของหนังสือเล่มนี้ที่กล่าวว่า อะไรคือโรมแมนติก) ที่ธเนศพยายามที่จะสื่อสารออกมาว่ามันเป็นเรื่องของระดับนามธรรม ที่ไม่สามารถหาคำตอบได้อย่างแน่นอน โดยเฉพาะในรูปแบบที่อยู่ในสถานะของวัตถุวิสัย (objectivity) เนื่องจากความเป็นนามธรรมเป็นระบบคิดที่อ้างอิงกับสำนักแห่งความเป็นตัวตน ที่เชื่อมต่อกับสถานะทางชนชั้นที่มีแรงปรารถนาบางอย่างดำเนินไปพร้อมกับบริบทที่กำกับด้วยเวลาและสถานที่ (อ้างอิงจากหน้า 11) ซึ่งจะต้องพิจารณาความโรมแมนติกจากบริบท (context) ของโรมแมนติกมากกว่าที่จะแสวงหาความเป็นสากลของความโรมแมนติก (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 13)

2 คำสัมภาษณ์อาจารย์ธเนศ วงศ์ยานนาวา ในงานเปิดตัวหนังสือม(า)นุษย์โรมแมนติก วันที่ 22 มีนาคม 2556 ณ ร้าน Bookmoby Readers' Cafe ติดตามบทสัมภาษณ์ทางระบบออนไลน์ได้ใน <http://prachatai.com./journal/2013/03/45910>

ประเด็นความแตกต่างของความโรแมนติคที่เป็นระดับนามธรรม ที่ต้องเข้าใจผ่านบริบทที่นำมาสู่ความแตกต่างเหล่านี้ อาจารย์ธเนศจึงนำมาสู่การตั้งคำถามกับกรอบวิชา (discipline) ของมานุษยวิทยา³ ที่เป็นส่วนหนึ่งของสภาวะสมัยใหม่ ที่พยายามย้อนกลับไปแสวงหาสัจยะของความเป็นมนุษย์ที่หาไม่ในธรรมชาติ แต่กลับมีอยู่ในวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความยิ่งใหญ่ได้ตามความหมายของคำว่าวัฒนธรรม⁴ (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 19) ผ่านวิธีการลงศึกษาภาคสนาม ซึ่งเป็นวิธีการหลักของนักมานุษยวิทยา เพื่อให้ได้ความจริงจากพื้นที่และกลุ่มชนที่ตนเองมุ่งไปทำการศึกษา (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 21)

อย่างไรก็ตาม กรอบวิธีการศึกษาข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม ที่เสมือนประหนึ่งการเข้าไปสัมผัสกับความเป็นจริงจากปรากฏการณ์จริงในสังคมและชุมชนที่ตนเข้าไปศึกษาก็ก่อให้เกิดปรากฏการณ์แห่งข้อถกเถียงว่าด้วยความจริงจากงานการศึกษา อย่างเช่น ข้อถกเถียงระหว่าง Margaret Mead กับ Derek Freeman ซึ่งเป็นการถกเถียงกันถึงเรื่องของความสภาวะเป็นจริงของสังคมและวัฒนธรรมในสังคมซามัว (Samoa) ประเด็นของการถกเถียงเริ่มขึ้นจากงานเขียนของ Mead ในช่วงทศวรรษที่ 1920 ในเรื่องปัญหาของวัยรุ่นอเมริกันสมัยนั้นที่ Mead พยายามที่จะแสดงให้เห็นว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาทางวัฒนธรรม มากกว่าที่จะเป็นปัญหาทางจิตวิทยาที่เป็นสากล ซึ่ง Mead ได้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบกับสังคมซามัวที่ไม่มีปัญหาของเด็กวัยรุ่น ไม่มีปัญหาช่องว่างระหว่างวัย ไม่มีปัญหาเรื่องสองมาตรฐาน ฯลฯ เพราะสังคมซามัวมีเสรีภาพทางเพศมากกว่าสังคมอเมริกันที่มีแต่การกดทับทางเพศ จากงานการศึกษาของ Mead ภาพของสังคมซามัวจึงเป็นภาพที่เป็นสังคมที่อ่อนโยน ช่วงชีวิตในวัยรุ่นเป็นช่วงชีวิตที่ไม่มีปัญหา สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ปัญหาของวัยรุ่นกลายเป็นเรื่องของปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมมากกว่าที่จะเป็นปัญหาสากล (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 22-23)

ขณะเดียวกัน ภายใต้ภาพของสังคมซามัวที่สงบและสันติ อันเป็นภาพที่ถูกเสนอโดย Mead ในงานของ Freeman กลับให้ภาพของสังคมซามัวที่แปลกแตกต่างออกไป และพยายามจะกล่าวว่า ภาพของสังคมซามัวที่ Mead ได้สร้างขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากการเข้าใจสังคมซามัวที่ผิดพลาด สังคมของซามัวไม่ได้เป็นสังคมที่อ่อนโยน แต่เป็นพวกที่รุนแรงและก้าวร้าว (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 24) และเป็นสังคมที่มีการแข่งขันกันอย่างเข้มข้น และจบลงด้วยการใช้ความรุนแรงเช่นเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในสังคมอื่นๆ (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 25)

3 งานเขียนหลักของหนังสือเล่มนี้ เป็นเรื่องของกรพยายามเผยให้เห็น เบื้องหลังของจารีตการแสวงหาความรู้ในสาขาวิชา มานุษยวิทยา ที่ทำการศึกษารัฐธรรมนูญผ่านกรอบมุมมองที่เป็นกรอบของวิชา ซึ่งสุดท้ายที่สุดธเนศพยายามจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของคำอธิบายต่อปรากฏการณ์เดียวกัน ทั้งในส่วนที่เป็นของนักมานุษยวิทยาด้วยกันเอง เห็นชัดจากข้อถกเถียงระหว่าง Mead กับ Freeman หรือนักมานุษยวิทยากับสาขาวิชาอื่น ๆ ซึ่งสะท้อนออกมาในส่วนของข้อถกเถียงของ ohlins กับ Obeyesekere

4 คำว่า “วัฒนธรรม” เป็นคำที่ธเนศใช้เปรียบเทียบในความหมายที่คล้ายคลึงกับคำว่าโรแมนติค ที่แสดงให้เห็นถึงระดับของความเป็นนามธรรมของคำดังกล่าว ที่ต้องวิเคราะห์หรือทำความเข้าใจในบริบทที่มันเกิดขึ้น

ภาพของสังคมชาวมัวร์ที่สุดแสนจะสงบสุขและโรแมนติค และชีวิตของวัยรุ่นที่มีเสรีภาพ และสนุกสนานกับเรื่องเพศ ในทัศนะของ Freeman ไม่มีทางที่จะสามารถเกิดขึ้นได้เพราะในสังคมชาวมัวร์มีพิธีกรรม Taupos ที่เกี่ยวกับความบริสุทธิ์ทางเพศของเจ้าสาว ซึ่งในสังคมชาวมัวร์ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก แต่ในงานการศึกษาของ Mead กลับละเลยเรื่องดังกล่าวและให้ภาพที่ว่าฝ่ายหญิงนั้นสามารถที่จะบอกกับหัวหน้าเผ่าของตนได้อย่างไม่อายว่าไม่ใช่หญิงที่บริสุทธิ์สำหรับ Freeman ข้อเสนอของ Mead ว่าฝ่ายหญิงสามารถประกาศว่าตนเองไม่บริสุทธิ์นั้น ไม่น่าจะเป็นไปได้

ในประเด็นนี้ ธเนศ พยายามชี้ให้เห็นว่า การโต้เถียงกันในการศึกษาสังคมเช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงสถานะของความเป็นวัตถุวิสัย (objectivity) ที่ถูกยกขึ้นมาแสดงให้เห็นพลังการอธิบายความจริงเชิงปรากฏการณ์ ที่เป็นพลังแฝงเร้นในเชิงอัตวิสัย (subjectivity) อันแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นวัตถุวิสัยและอัตวิสัยที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หากแยกเบื้องหลังปรากฏการณ์ของการถกเถียงออกเป็นส่วนๆ จะพบว่าปรากฏการณ์ในสังคมชาวมัวร์ในฐานะของวัตถุวิสัยของการศึกษาถูกอธิบายจากมุมมองอัตวิสัยของการศึกษาสองชุด ชุดหนึ่งเป็นชุดที่อ้างอิงอยู่กับแนวคิดแบบสัมพัทธนิยม (relativism) ที่มีตัวแทนของอัตวิสัยในแบบนี้คือ Mead ขณะที่ข้อถกเถียงอีกชุดหนึ่งเป็นข้อถกเถียงภายใต้สังกัดแบบธรรมชาติ และชีววิทยาที่มีตัวแทนของอัตวิสัยแบบนี้คือ Freeman (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 28-29) ธเนศชี้ว่า การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมของชาวมัวร์ที่แตกต่างกันนั้น เป็นผลที่เกิดขึ้นจากบริบทที่ห้อมล้อมการอธิบายทางวิชาการสองส่วน คือ หนึ่ง-เส้นทางการความเป็นศาสตร์ที่แตกต่างกัน และเป็นกรอบครอบงำทางความคิดภายใต้ร่มของการเป็นสาขาวิชาและความเป็นศาสตร์ที่เกิดขึ้นในปลายศตวรรษที่ 19 โดยเฉพาะในประเด็นของการแยกพรมแดนของความเป็นศาสตร์ออกจากกัน อันก่อให้เกิดอำนาจอธิปไตยภายใต้อาณาเขตของสาขาวิชาตน

ส่วนที่สองคือการห้อมล้อมทางบริบทของสาขาวิชาและการถกเถียงที่เกิดขึ้น ที่มีมีการแบ่งแยกฝ่ายทั้งที่เห็นด้วยและคัดค้านซึ่งเกี่ยวพันถึงผลที่มากเกินไปกว่าเรื่องของหลักฐาน ข้อมูล ห้อยทอดลง หรือกรอบความคิดที่เป็นประเด็นที่หนึ่ง แต่มันหมายรวมถึงการเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ค่านิยม ผลประโยชน์ และการเมืองอันเป็นสิ่งที่มียุทธพลที่อยู่เหนือภายนอกขอบเขตในความเป็นสาขาวิชา (extra-disciplines) ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดหรือจัดจูนความสนใจที่ทำให้ใครหรือกลุ่มใดจะสนับสนุนหรือคัดค้านกับใครในประเด็นใด (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 31) ในแง่นี้เห็นได้ชัดว่ากลุ่มเสรีนิยมหัวก้าวหน้าในสังคมอเมริกันต่างชื่นชมและเห็นด้วยกับผลงานของ Mead ซึ่งมุ่งวิพากษ์วิจารณ์ความเป็นสังคมอเมริกันที่ถือตนว่ามีเสรีภาพกว่าสังคมอื่นๆ แต่กลับมีเสรีภาพทางเพศที่น้อยกว่าสังคมโลกที่สามที่ล้ำหลังแต่ขณะเดียวกันงานของ Mead กลับไม่เป็นที่ถูกใจในกลุ่มของชนชั้นนำของชาวมัวร์ เนื่องจาก

ให้ภาพของสังคมชาวมัวที่ไร้แล้วซึ่งจริยธรรมเรื่องเพศที่ขัดกับหลักคำสอนทางศาสนา จนนำไปสู่การสร้างสารคดีเรื่อง Margaret Mead and Samoa (1988) ที่เป็นการพยายามในการแก้ไขภาพลักษณ์ของชาวมัวที่วาดไว้โดย Mead อันเป็นการปลดปล่อยและการสารภาพผิดเพื่อปกป้องความเป็นชาวมัวที่บริสุทธิ์⁵

ปรากฏการณ์การถกเถียงระหว่าง Freeman และ Mead ที่เกิดขึ้นมาทั้งหมด หากสรุปและพยายามยกระดับการถกเถียงให้ขึ้นสู่ระดับนามธรรมอีกครั้ง ก็อาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของการต่อสู้ทางความคิดที่วางอยู่บนฐานความคิดที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง และถูกขยายผลและนำไปใช้ประโยชน์ทางการเมืองหรือในการช่วงชิงที่อยู่นอกขอบข่ายการจำกัดของสาขาวิชา สิ่งที่เกิดขึ้นสะท้อนเรื่องราวของการศึกษาวัฒนธรรมของวงการวิชาการที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้ความเป็นกรอบวิชาที่แตกต่าง ภายใต้ใต้เงื่อนไขของสังคมแต่ละสังคม อันเห็นได้จากข้อเสนอของสองนักคิดที่ให้ความจริงคนละด้าน ซึ่งความจริงที่เป็นอมตะย่อมไม่สามารถที่จะไปด้วยกันได้กับวัฒนธรรมสัมพัทธนิยม กรอบการศึกษาในยุคสมัยใหม่ที่แบ่งแยกความเป็นศาสตร์ จึงเป็นขีดจำกัดที่กำหนดมุมมองของการเข้าถึงความจริง ที่บีบบังคับให้มองและเข้าใจหรือถูกกำหนดความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ อีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้เกิดข้อถกเถียงที่ไม่สามารถลงรอยกันได้ทางวิชาการ ก็คือ ปัญหาการอ่านที่หลุดออกไปจากตัวบริบทของการอ่าน และความเป็นองค์ประธาน (subject) ของผู้อ่านที่ถูกวิจารณ์แบบหลุดออกนอกบริบท ซึ่งสะท้อนออกมาในวิวาทะระหว่าง Marshall Sahlins กับ Gananath Obeyesekere ในสงครามการถกเถียงเรื่องการทำให้กับตัน James Cook กลายมาเป็นเทพเจ้า ที่วิวาทะครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างที่สัมพันธ์กับพื้นฐานและภูมิหลังของนักวิชาการจากศรีลังกาและนักวิชาการอเมริกันผิวขาว

ประเด็นการถกเถียงเริ่มต้นขึ้นจากการที่ Sahlins ระบุว่าการที่ชาวฮาไวอิดคิดว่ากับตัน Cook เป็นเทพเจ้าหรือเป็น akua เกิดขึ้นภายใต้การอธิบายการตายของกับตัน Cook ที่สัมพันธ์กับตำนานของพวกเขาฮาไวอี่ ที่อธิบายการตายของกับตัน Cook เทียบเท่าการตายของเทพเจ้า Lono ผู้ที่มาจากต่างแดน ซึ่งแม้ว่าสาเหตุการตายที่แท้จริงของกับตัน Cook อาจตายด้วยอุบัติเหตุก็ตาม แต่มันสัมพันธ์กับตำนานที่เป็นกรอบคิดในการอธิบายปรากฏการณ์ของชาวฮาไวอี่

กรอบการนำเสนอการก้าวขึ้นมาเป็นเทพเจ้าหลังจากการตายของกับตัน Cook ที่ Sahlins ใช้เป็นรูปแบบการวิเคราะห์ “ตำนาน” (myth) ตามกรอบชนบโครงสร้างนิยม (Structuralism) ที่กรอบของตำนานเป็นเสมือนกรอบวิธีคิดในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ภายใต้โครงสร้าง

5 ประเด็นนี้อ่านเพิ่มเติมได้ในหนังสือ “ม(า)นุษย์โรแมนติก” หน้า 34-40

ทางวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งๆ ซึ่งภายใต้กรอบคิดแบบนี้การตายของกัปตัน Cook จึงถูกยกขึ้นเป็นเทพเจ้าเพราะการตายของกัปตัน Cook ที่เกิดขึ้นมีส่วนที่สัมพันธ์และเหมือนกับตำนานที่เป็นเรื่องเล่าของสังคมของชาวฮาไวอิ กรอบการอธิบายในแนวของโครงสร้างนิยมที่ Sahlins ใช้เป็นสิ่งที่สามารถทำความเข้าใจได้ในกรอบอธิบายทิวทัศน์ธรรมอันเป็นสากล (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 53) ซึ่ง Sahlins พยายามแสดงให้เห็นความเป็นสากลของแนวความคิดแบบนี้ อันเป็นสิ่งเฉพาะพิเศษที่ตรงกันข้ามกับกรอบความคิดที่เน้นคุณลักษณะเฉพาะหรือความพิเศษของแต่ละสังคมเป็นอย่างมาก

กรอบการใช้แนวความคิดการวิเคราะห์การขึ้นมาเป็นเทพเจ้าตามแนวโครงสร้างนิยมที่มีความเป็นสากลของ Sahlins เช่นนี้เองที่ถูกวิจารณ์โดย Obeyesekere ที่มองว่าแนวความคิดดังกล่าวเป็นกรอบความคิดของพวกชาวยุโรปผิวขาวที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Eurocentrism)⁶ ซึ่งหมายถึงการละเลยประสบการณ์เฉพาะแบบที่แตกต่างที่อาจส่งผลต่อการอ่านและการตีความปรากฏการณ์ที่ผิดพลาด

ในการออกมามีปากษ์งานของ Sahlins ของ Obeyesekere เขาพยายามเน้นความสนใจในประเด็นที่ว่า เฉพาะการตายของกัปตัน Cook เท่านั้นที่ทำให้เขากลายเป็นเทพ โดยก่อนหน้านี้เขามีเพียงสถานะของความเป็นหัวหน้าเท่านั้นไม่ได้มีความเป็นเทพแต่อย่างใด Obeyesekere เสนอว่าการที่ Cook กลายมาเป็นเทพเจ้านั้นเป็นผลมาจากความฝันเพื่อการจินตนาการภายใต้กรอบคิดของคริสต์ศาสนา โดยเฉพาะในประเด็นของบริบทของการตีพิมพ์เรื่องราวโดยชาวยุโรป (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 58) แนวทางการวิเคราะห์ของ Obeyesekere มีความแตกต่างจาก Sahlins โดยสิ้นเชิงเนื่องจาก Obeyesekere ใช้กรอบการวิเคราะห์คือการกระทำของบุคคลที่อยู่ในฐานะของผู้กระทำการ (agent) กับกรอบข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง (structural constraints) ซึ่งเป็นวิธีคิดภายใต้กรอบของเหตุผลของการกระทำของผู้คนท่ามกลางข้อจำกัดต่างๆ ที่เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่รูปแบบของการปฏิบัติกรรรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ภายใต้บริบทหนึ่งๆ (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 63)

รูปแบบสำคัญที่ Obeyesekere ใช้เสริมในการทำความเข้าใจในชาวฮาไวอิ คือ ประสบการณ์พิเศษทางประวัติศาสตร์ที่เขามีร่วมกับชาวฮาไวอิ โดยเฉพาะเรื่องของประสบการณ์การล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษ ซึ่งทำให้ Obeyesekere แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับ Sahlins ตรงที่สามารถสร้างคำอธิบายจากมุมมองที่เป็นสากล แต่ในมุมมองของ Obeyesekere กับใช้มุมมองที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่าง ซึ่งให้ภาพของสถานการณ์ที่ชาวฮาไวอิต้องพบเจอ และ

6 ประเด็นนี้อาจเทียบเคียงได้กับเรื่องของการสร้างความเป็นตะวันออก (Orientalizing) ของ Edward Said

ในบริบทต่างๆ ที่ชาวฮาไวต้องพบเจอนั่นเอง ที่เป็นประสบการณ์และสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นจุดยืนในแบบของความคิดแบบเหตุผลนิยม (Rationality) (ธนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 67-81)

ข้อถกเถียงต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่าง Sahllins และ Obeyesekere ก็คล้ายกับข้อถกเถียงของ Freeman และ Mead ที่วางอยู่บนฐานคิดที่แตกต่างกันในกรอบของวิธีการทำความเข้าใจและการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม เพราะในมิติของการถกเถียงกันนั้น แนวความคิดที่เป็นกรอบการทำความเข้าใจความจริงของ sahllins วางอยู่บนฐานคิดในแบบมานุษยวิทยาที่มีความสนใจในเรื่องของความเป็นวัฒนธรรม ที่เป็นกรอบกำหนดในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งแตกต่างจากแนวทางการอธิบายปรากฏการณ์ของ Obeyesekere ที่วางอยู่บนฐานคิดแบบชีววิทยาและคุณลักษณะของความเป็นสากล ที่มีปฏิบัติการของเหตุผลอยู่เบื้องหลัง (Practical Rationality) (ธนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 82)

ปัญหาต่างๆ รวมทั้งข้อถกเถียง กระทั่งข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น อาจจะสามารถสรุปได้ว่าเป็นปัญหาที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของความเป็นสาขาวิชา ที่ผลิตสร้างนักวิชาการที่มีมุมมองต่อปรากฏการณ์ และสถานการณ์ภายใต้มุมมองเช่นนั้นตามกรอบวินัยของวิชา โดยข้อเสนอของนักวิชาการเป็นการพยายามทำความเข้าใจว่า ทำไมคนพื้นเมืองถึงกระทำแบบนี้ ทำไมมนุษย์ถึงกระทำแบบนั้น แต่ปัญหาคือ ความเข้าใจคนอื่น ๆ นั้นจะเป็นไปได้อย่างไร เพราะผลลัพธ์ของคำอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ก็ล้วนถูกพัฒนาและถูกกำกับกับความคิดความเชื่อ และมุมมองภายใต้กรอบของการเป็นสาขาวิชาที่นักวิชาการถูกผลิตขึ้น ซึ่งล้วนแต่นำไปสู่ผลลัพธ์อย่างหนึ่งก็คือ “ผู้ศึกษารู้ดีกว่าผู้ถูกศึกษา” และถ้าจะกล่าวง่าย ๆ คือ ถึงแม้ว่า X จะเป็นผู้กระทำ แต่ Y ในฐานะผู้ศึกษากลับรู้ดีกว่า X ว่าทำไม X ถึงทำแบบนั้น (ธนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 109)

การคุยกันไม่รู้เรื่อง หรืออย่างที่ซ็อบทท์หนึ่งในหนังสือได้ตั้งว่า “ม(า)นุษย์โรแมนติคกับหลากหลายวิธีความคิด: ชาตินี้คงอยู่ด้วยกันไม่ได้” จึงเป็นเรื่องที่เป็นนิรันดร์ และการคุยกันไม่รู้เรื่องนั้นอาจเป็นสิ่งที่น่ากลัว เพราะมันอาจจะทำให้ไม่สามารถที่จะเข้าใจหรือนำไปสู่การที่จะอยู่ร่วมกันได้ และแม้ว่าการคุยกันไม่รู้เรื่องจะนำมาสู่การขัดแย้ง แต่ความน่ากลัวในความขัดแย้งกลับกลายเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ ที่มันก่อให้เกิดพื้นที่สนทนาที่มีเสรีภาพในวงวิชาการ

ภาพสะท้อนจาก “ม(า)นุษย์โรแมนติคกับหลากหลายวิธีความคิด: ชาตินี้คงอยู่ด้วยกันไม่ได้” แม้จะเป็นความจริงท่ามกลางปรากฏการณ์การถกเถียงภายใต้มุมมองของสาขาวิชา แต่สุดท้ายก็คงต้องอยู่ร่วมกันบนโลกที่เป็นพหุวัฒนธรรมที่หลากหลาย อันเป็นทางเลือกของการอยู่รอด แต่หาก “ม(า)นุษย์โรแมนติคกับหลากหลายวิธีความคิด: ชาตินี้คงอยู่ด้วยกันไม่ได้” โลกแห่งนี้คงสงบสุขแต่น่าเบื่อตึงเข่นสวนอีเดนที่ขัดกับสภาพความเป็นจริงของม(า)นุษย์ ที่ล้วนก็มีอดีตเป็นจุดยืนของตน

เอกสารอ้างอิง

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2556). ม(า)นุษย์โรแมนติค. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์.